

TENDINȚE ȘI PARTICULARITĂȚI ALE COLECTĂRII ȘI PUBLICĂRII FOLCLORULUI MUZICAL DIN SATELE NISTRENE PE PARCURSUL SECOLULUI XX – ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

CZU: 398.8(478)''XX-XXI''

<https://doi.org/10.52673/18570461.22.1-64.14>

Doctorand Vasile DRAGOI

E-mail: wwd1609@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7998-6738>

Institutul de Arte, Tiraspol, Republica Moldova

TRENDS AND PECULIARITIES OF THE COLLECTION AND PUBLICATION OF MUSICAL FOLKLORE IN THE NISTRU RIVER VILLAGES THROUGHOUT THE 20TH CENTURY – THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Summary. The article is dedicated to the processes of collecting and publishing music folklore in villages located on both banks of the Nistru river for about 100 years. There are presented about 20 folklore collections, from multiple perspectives: the methodological approach of time, the personalities who collected, transcribed and published the musical folklore from the Nistru area. In addition, the period of approximately one century of folklore collection and publication is structured in two-time segments: years 1920–1958 and 1958–present, the „turning” mark being considered the year for the first folk collection accompanied by a scientific paper – *The Moldavian folk song*, by Lidia Axionov, a well-known musicologist.

Keywords: musical folklore, published folklore, folklore collection, E. Lebedeva, L. Axionov, G. Ciacovschi-Mereșanu.

Rezumat. Articolul este dedicat proceselor de colectare și publicare a folclorului muzical în satele situate pe ambele maluri ale râului Nistru, pe parcursul a 100 de ani. Sunt prezentate circa 20 de colecții de folclor, din perspective multiple: ale abordării metodologice a timpului, a personalităților care au colectat, transcris și publicat folclor muzical din zona nistreană. Totodată, perioada de un secol de colectare și publicare a folclorului este structurată în două segmente temporale, anii 1920–1958 și 1958 până în prezent, reperul de „cotitură” fiind considerat anul apariției primei colecții de folclor însoțită de un demers științific – *Cântecul popular moldovenesc*, de cunoscutul muzicolog Lidia Axionov.

Cuvinte-cheie: folclor muzical, publicații de folclor, colectarea folclorului, E. Lebedeva, L. Axionov, G. Ciacovschi-Mereșanu.

INTRODUCERE

Înregistrarea, transcrierea și publicarea folclorului reprezintă activități specifice etnomuzicologiei, fiind marcate de contribuția unor mari personalități care au pus bazele colectării și cercetării științifice a folclorului muzical. Rezultatul acestor ample activități a fost materializat, în primul rând, prin apariția publicațiilor de folclor muzical. Astfel, pe parcursul a 100 de ani, au fost editate circa 20 de colecții care conțin melodii din spațiul cercetat – valea Nistrului. Astăzi, multe dintre acestea sunt rarități bibliografice, fiind puțin sau chiar total necunoscute de specialiști, interpreți și de publicul larg. Menționăm că am dispus cu destulă dificultate de unele dintre acestea, împrumutându-le din colecții particulare sau obținându-le, după mai multe căutări, din fondurile de carte rară ale bibliotecilor din republică. În articolul dat, ne propunem o reflectare a abordărilor metodologice, a particularită-

ților de colectare, a personalităților care s-au remarcat în acest sens ș.a.

Colectarea și publicarea folclorului muzical în spațiul și perioada de timp cercetate poate fi împărțită în mod convențional în două segmente temporale, marcate de procese socioculturale și istorice diferite care au determinat și modalitățile de abordare ale fixării și valorificării fenomenelor folclorice: anii 1920–1958, ai trezirii și dezvoltării interesului pentru colectarea și publicarea folclorului muzical și ai începuturilor colectării științifice; 1958 până în prezent – anii apariției arhivelor de folclor din Republica Moldova și publicării folclorului muzical în baza metodelor și principiilor etnomuzicologiei moderne. Reperul ce a marcat această delimitare îl constituie colecția *Cântecul popular moldovenesc* de Lidia Axionov, apărută în 1958, care reprezintă o primă abordare științifică a unui material folcloric colectat din spațiul cercetat.

**PERIOADA 1920–1958:
AMPLE ACȚIUNI DE COLECTARE
A FOLCLORULUI MUZICAL**

Începând cu anii 1920, pe malul stâng al Nistrului¹ interesul pentru folclor și colectarea acestuia a fost promovat de distinși oameni de cultură – P. Chi-oru, C. Neniu, N. Smochină ș.a., dar și de profesori, studenți, elevi, ziariști. Procesul a avut un caracter oarecum spontan, chiar „de masă”, unele creații populare fiind publicate nu doar în colecții, ci și în presa vremii. Conform orientărilor socioculturale ale timpului, se conștientiza atât valoarea creației populare, ca fiind reprezentativă pentru cultura unui popor, cât și importanța colectării de texte și melodii, chiar dacă acestea au fost înregistrate de multe ori fără indicarea sursei.

Totodată, colectarea folclorului în stânga Nistrului în această perioadă a fost marcată de două tendințe opuse – prima este condiționată de „tributul” adus tiparelor ideologice sovietice, folclorul fiind conceput de autorități ca o metodă de propagandă a idealurilor comuniste. Iată doar câteva spicuri din prefața culegerii *Cântece poporane moldovenești* scrisă de redactorul ediției S. Soloviova: „Cântecele poporane moldovenești prezintă o nesecată bogăție de creații poetice a maselor și un larg tablou istoric al vieții și al luptei de clasă din trecut a trucidării moldovenești. În multe cântece se aude gemătul asuprii grele, suspinul traiului subjugat. (...) Unele cântece ne arată tabloul caracteristic al exploatării barbare, pe care o sufereau masele țărănești sub regimul țarist și capitalist” [1, pp. 3-4]. Acest fapt ar constitui o explicație și pentru constatarea unui grup de cercetători basarabeni despre colectarea folclorului în Transnistria, în anii 1925–1930, precum că „este anemică, înscriindu-se în cadrul construcției culturii noi, socialiste – cultură îndochinată ideologic („socialistă după conținut”) și ținută în stîngiile dure ale dogmatismului leninist-stalinist” [2, p. 123]. Anume din această cauză, activitățile de colectare fuseseră luate sub controlul riguros al unor instituții precum Comitetul științific moldovenesc cu sediul la Tiraspol (1926), Institutul de Istorie și Cultură (1934), în care au fost antrenați mai mulți savanți ruși, printre care M. Serghievski și P. Sveșnikov de la Universitatea de Stat „M. Lomonosov” din Moscova și de la Muzeul Popoarelor din URSS, precum și cercetătoarea Ecaterina Lebedeva, care a avut o contribuție importantă în colectarea și valorificarea folclorului muzical din partea stângă a Nistrului.

¹ Aflat în această perioadă în componența Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM) ce se afla în componența Republicii Ucrainene, URSS.

Cea de-a doua tendință se înscrie în procesul de afirmare a conștiinței naționale a moldovenilor din stânga Nistrului determinată de trecerea, pentru o perioadă scurtă (1932–1937), la alfabetul latin, în cadrul mișcării de „latinizare” a scrisului la popoarele incorporate de curând în URSS, printre care se aflau și românii moldoveni din RASSM. Fiind „permisă” la etapa inițială ca „o victorie enormă a politicii naționale leniniste”, care, „păstrând unitatea scrisului muncitorilor moldoveni ce locuiesc pe ambele maluri ale Nistrului, va întări influența revoluționară din Basarabia” [3, p. 176], trecerea la alfabetizarea latină a constituit, dimpotrivă, un suport serios în demonstrarea romanității majorității populației locale (dovadă fiind activitatea și cercetările etnologice ale lui N. Smochină și, mai târziu, ale lui P. Ștefănuță). În acest context este semnificativ de menționat culegerea lui C. Neniu/E. Lebedeva din 1935 apărută în grafie latină.

Pe lângă aceste tendințe, o particularitate remarcată de etnomuzicologul V. Ghilaș, cu referire la colectarea folclorului în perioada interbelică, constituie și „nesiguranța metodologică în adunarea și notarea melodiilor” [4, p. 55], fapt ce explică prevalarea obiectivelor practice de editare și propagare a folclorului prin intermediul culegerilor, a materialului adunat. Totodată, în anii 1920–1930, principiile metodologice ale etnomuzicologiei moderne abia prindeau contur științific, atât în spațiul românesc², cât și în cel rusesc. Această observație necesită anumite nuanțări, întrucât din cele patru colecții transnistrene de care dispunem din această perioadă – Neniu/Lebedeva (1935) [1]; Korcinskii (1937) [5]; Gherșfeld (1940) [6]; Lebedeva (1951) [7] – în două dintre ele (Neniu/Lebedeva, 1935; Lebedeva, 1951), textele sunt documentate prin pașaportizare (sunt indicați informatorii, anii și localitățile).

De menționat că cercetătoarea E. Lebedeva (1864–1955, originară din Kamenet-Podolsk, absolventă, în 1908, a *École normale supérieure* din Paris, conform diplomei păstrate la Muzeul Național al Muzicii din Rusia (Российский национальный музей музыки) din Moscova, în fondul său (Ф-162-259, aflat la acest muzeu), reprezentantă a școlii folcloristice ruse, colaboratoare a Secției etnografice a Institutului de Stat al Științei Muzicale din Moscova (Государственный Институт Музыкальной Науки), a subscribit la principiile metodologice promovate în cadrul acesteia.

² Avem în vedere articolele lui C. Brăiloiu (Schifă a unei metode de folklore muzical, 1931, ș.a.), B. Bartók (Scrierile „mărunte” asupra folclorului românesc, apărute în 1937) ș.a., care, cel mai probabil, încă nu erau cunoscute în stânga Nistrului.

Cercetătorul rus D. Smirnov arată, într-un articol dedicat activității timpurii a secției, că activitatea ei se axa pe tradiții mai vechi și se desfășura în trei direcții: a) expediții de colectare a folclorului; b) științifică de cercetare; c) propagare de concert: „Activitatea Secției etnografice a ISSM (1921–1931) s-a dezvoltat în cele mai bune tradiții ale științei pre-revoluționare, în baza unei bogate experiențe a instituțiilor de la începutul secolului al XX-lea, în primul rând a Comisiei muzicale-etnografice (CME). Deja în momentul înființării CME în 1901, au fost formulate trei direcții importante ale acestei activități: colectare în expediții, științifică de cercetare și concertistică” [8, p. 132 – trad. n.]. În anii 1920, activitățile secției s-au desfășurat fructuos, axându-se, în special, pe colectarea bine documentată, pe principii științifice, cu catalogarea și adnotarea, transcrierea, prezentarea ulterioară a materialelor în cadrul unor ample „concerte etnografice” și publicarea colecțiilor de folclor al popoarelor de pe tot întinsul URSS. În acest context se înscriu și numeroasele expediții efectuate de E. Lebedeva, în anii 1920, în RASSM, în urma cărora a apărut colecția sa de folclor muzical, în 1951.

Pe de altă parte, D. Smirnov menționează în același articol un alt aspect, mai puțin cunoscut, și anume – activitatea secției, încă în anii 1920, a fost „sanționată” prin limitarea drastică a finanțării, fapt ce a pus în dificultate colaboratorii care erau nevoiți să cheltuiască din banii proprii pentru expediții. Autorul explică această situație prin faptul că tradiția orală (atât poetică, cât și cea muzicală) se afla în afara sferei de influență a autorităților – folclorul nu putea fi controlat sau cenzurat, temele, ideile, imaginile erau absolut libere de careva principii ideologice impuse de sus [8, p. 135]. Din această cauză, unii autori tratau cântecul folcloric drept un obiect de valoare discutabilă, un „obiect de valoare dubioasă și chiar dăunător, ca reflectare a unei vieți (...) rămasă în trecut” (aici, și în continuare – trad.n.) [citată după un document ce se păstrează în muzeul amintit [8, p. 135]. Această situație, cu siguranță, a avut repercusiuni și în politicile culturale ale epocii, în RASSM – să menționăm doar faptul că, potrivit unui alt document, păstrat în fondul autoarei, pentru a publica melodiile colectate, E. Lebedeva a avut nevoie de acordul Uniunii Compozitorilor Moldoveni (ce își desfășura activitatea la Tiraspol).

O situație oarecum similară, în special, în privința documentării materialelor publicate, observăm și în cele două colecții de folclor apărute în partea dreaptă a Nistrului în aceeași perioadă, de care am dispus pentru cercetarea noastră – Siminel (1933) [9], în care se indică doar zona de unde provine materialul (Orhei și Lăpușna) și Bârcă/Popovici (1939) [10], în care sunt notați doar informatorii și localitățile.

În general, colectarea folclorului în dreapta Nistrului (perioadă în care acest teritoriu era parte din România Mare) în prima jumătate a secolului al XX-lea este legată, în primul rând, de înființarea la București, în 1927, a Arhivei Fonogramice a Ministerului Cultelor și Artelor (coordonată de G. Breazul) și, în 1928, a Arhivei de Folklore a Societății Compozitorilor Români (întemeiată și condusă de C. Brăiloiu), care aveau, precum se precizează pe site-ul Academiei Române, „un scop comun: culegerea de „muzici populare” adunate din tot arealul românesc, consemnate de specialiști formați în discipline precum filologia, etnografia, muzicologia, coreologia, sociologia, însoțită de cercetarea fenomenelor de cultură populară” [11].

Astfel, abordând o privire complexă, exhaustivă asupra fenomenelor folclorice, aceste arhive aveau drept sarcină colectarea folclorului muzical de pe întreg teritoriul țării, în baza unor ample chestionare tematice. G. Breazul subliniază că „în cursul primului an de activitate s-au înregistrat și achiziționat melodii populare, după cum urmează: George Breazul: Basarabia – 101 melodii; Emil Riegler (Basarabia și Dobrogea) – 150 de melodii; Anastasia Dicescu (Basarabia) – 18 melodii.” [12, p. 389], din totalul de 2 377 de melodii culese și altele 1 931 de melodii achiziționate. V. Ghilaș menționează că „Anastasia Dicescu nu doar a colectat folclorul, ci și l-a promovat în activitatea ei de interpretă” [13, p. 117], desfășurând în sensul promovării și valorificării acestuia și o activitate în cadrul Societății muzicale Române din Basarabia.

Colectarea folclorului a avut loc și sub auspiciile științifice sociologice riguroase în cadrul școlii sociologice a lui D. Gusti: la câteva expediții monografice organizate de Institutul Social Român din Basarabia au participat eminenții folcloriști și etnografi basarabeni Petre Ștefănuță și Tatiana Gălușcă-Crâșmaru (colecția acesteia din urmă de folclor basarabean colectat în anii 1930 a fost publicată abia în anul 1991). P. Ștefănuță a fost singurul etnograf din perioada interbelică care a publicat, în 1937, un studiu etnografic cu caracter monografic – *Cercetări folclorice pe Valea Nistrului-de-Jos*, care a inclus 11 sate, cercetând „mai amănunțit, următoarele șapte: Copanca, Talmază, Cioburciu, Purcari, Olănești, Corcmaz și Tudora; foarte puțin satele Chițcani, Leuntea și Palanca, și deloc, Răscăieții” [14, p. 149]. Autorul relevă date despre ținutul și istoricul lui, descrie satele, populația (cu date statistice), raporturile etnice, starea economică și ocupațiile locuitorilor; locuința, portul, viața religioasă și morala, explică și analizează particularitățile graiului local. Materialele folcloristice colectate cuprind genuri precum balada, colinda, repertoriul nupțial și cel funebru (bocetul), specii literare (povești, legende, snoave, descânțece

ș.a.). P. Ștefănuță descrie minuțios obiceiurile de pește an și cele familiale și superstițiile legate de acestea. Textele de cântec sunt sistematizate după criteriul tematic în: cântece (doine), satire, glume și de pahar. La o analiză mai detaliată însă conținutul acestora relevă întregul spectru tematic al cântecului propriu-zis.

Cercetarea prezintă un mare interes și prin caracteristica genurilor folclorice inserate și, mai ales, a cântecelor care, în opinia sa, sunt puternic influențate de cântecul ucrainean la două voci. Autorul scoate în evidență faptul că „Subt influența Ucrainenilor și-au însușit Românii facultatea de a cânta în cor. Ori de câte ori încep să cânte mai multe persoane cântece românești sau ucrainene, se împart în mod spontan pe voci și cântă în cor” [14, p. 175]. Studiul lui P. Ștefănuță reprezintă și astăzi un model de probitate și înaltă ținută științifică. Rămâne doar să regretăm faptul că reputatul cercetător nu a transpus pe note muzicale textele exemplurilor colectate.

De asemenea, în această perioadă au loc expediții folclorice cu participarea lui C. Brăiloiu, în special, în zona centrală a Basarabiei. Cu părere de rău, materialele înregistrate atunci și păstrate în Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” din București rămân necunoscute și nevalorificate până astăzi. Din varii motive însă autorul nu a reușit accesarea acestora. Un aport deosebit în colectarea folclorului din spațiul basarabean și transnistrean l-au avut și alți folcloriști și etnomuzicologi români, precum Ioan Nicola (coautor la colecția T. Gălușcă), Constantin A. Ionescu (colecția sa *Colinde din Transnistria* a fost publicată integral în 1991).

Din păcate, deși colectarea folclorului (pe întreg teritoriul actualei Republici Moldova) s-a desfășurat destul de activ, cea mai mare parte din aceste materiale au rămas nepublicate. Există informații despre cel puțin patru colecții de folclor muzical, a căror transcriere nu a fost posibil de identificat până în prezent. Din acest motiv, în cercetarea de față nu a fost posibilă includerea materialelor respective: 1) colecția de melodii culese în anii 1930 de către Culai Neniu (circa 1 000 de exemple), care „înregistrează peste 1 000 de cântece populare din raioanele Râbnița, Camenca, Dubăsari și Kodâma, Ucraina” [15, p. 149]; 2) colecția de circa 57 de fișiere de note muzicale transcrise ale melodiilor culese de E. Lebedeva în anii 1920–1930 în stânga Nistrului, aflate în arhivele Muzeului Național al Muzicii din Rusia³; 3) colecția lui P. S. Dodul, ce conținea circa 800 de cântece din stânga Nistrului, însă „soarta ei este necunoscută”, potrivit investigațiilor cercetătorilor de

³ Informația provine din arhiva familiei Axionov, dintr-o scrisoare adresată Lidiei Axionov de către fiica sa E. Lebedev, pusă la dispoziția autorului de către muzicologul dr. prof. univ. S. Țircunova.

la AȘM [16, p. 126]; 4) colecția lui Gheorghe Madan, „o lucrare mare (monografia comunei Trușeni) și notațiile de melodii (600) întreprinse de Gh. Madan se găsesc în fondurile Bibliotecii Centrale a Universității „Mihai Eminescu” din Iași [16, p. 103].

Astfel, din cele expuse, deducem că activitatea de colectare a folclorului pe ambele maluri ale Nistrului a fost destul de fructuoasă, fiind efectuată după rigorile științifice ale timpului. Totuși, în comparație cu anvergura activităților de colectare, publicarea materialelor în acea perioadă a fost limitată, ca, de altfel, și cercetarea teoretică a acestora. Grupul de cercetători de la Academia de Științe accentuează că „Lucrări însemnate de apreciere teoretică a materialelor folclorice în anii '20–'30 (ai secolului XX – n.n.), în Basarabia nu există, cu excepția operei lui P. Ștefănuță, precum și a unor monografii ale satelor Copanca, Nișcani, Olănești ș.a., ce purtau amprenta școlii sociologice a lui D. Gusti” [16, p. 112]. Cercetarea de față urmează să umple acest gol în etnomuzicologia autohtonă.

PERIOADA 1958 PÂNĂ ÎN PREZENT: CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ RIGUROASĂ A FOLCLORULUI COLECTAT

Unele trăsături principale ale colectării și publicării folclorului în perioada delimitată este legată de organizarea, în cadrul unor instituții de cultură sau de învățământ muzical, a procesului de colectare a folclorului, imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Inițial, aceste activități s-au desfășurat în cadrul Cabinetului de folclor al Conservatorului Moldovenesc de Stat (actualmente Arhiva de folclor AMTAP), format în anul 1945. Etnomuzicologul S. Badrajan dedică un articol proceselor de instituționalizare a cercetării folclorului la noi în republică [12]. În opinia cercetătoarei, înființarea cabinetului a fost „evenimentul poate cel mai important” în această perioadă, întrucât drept rezultat „începe o activitate folcloristică sistematică a profesorilor și studenților instituției. Chiar dacă investigațiile de teren nu erau dotate cu aparatul special și înregistrarea materialului muzical se efectua după auz, totuși în 1956 cabinetul de folclor dispunea deja de o colecție de aproximativ 2 000 de exemplare înregistrate în raioanele Hâncești și Ceadâr-Lunga de către G. Ciaicovschi-Mereșanu, M. Caftanat, V. Safonov, M. Ponomarenco, B. Cotlearov, S. Lobel, N. Chiosa, O. Tarasenco, Gh. Borș ș.a.” [12, p. 188]. S. Badrajan arată că în colecțiile de folclor editate între anii 1945–1956, în „aria de investigație al categoriilor înregistrate (predomină – n.n.) cântece epice, colinde, în special cântece propriu-zise” [17, p. 188]. Conform informațiilor prezentate în

articol, în anii 1956–1964 activitatea Cabinetului de folclor al AMTAP a fost întreruptă, iar materialele colectate au fost transferate în arhiva Casei Republicane de Creație Populară (actualmente Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial – CNCPPCI). Activitatea cabinetului a fost reluată abia în anul 1964, aducându-și contribuția „profesorii și studenții muzicologi, compozitori, instrumentiști precum Iu. Țibulschi, N. Chiosa, O. Tarasenco, S. Stoianov, I. Macovei, E. Doga, F. Biriucov, C. Rusnac etc.” [17, p. 188].

Începând cu anul 1964, arhiva de folclor a AMTAP dispune de un registru cu informații detaliate despre melodiile colectate, elaborat în baza anchetelor și chestionarelor expedițiilor, dar și a prelucrării științifice inițiale (precum clasificarea tematică a textelor de cântec propriu-zis, atribuirea acestuia la specia doinită ș.a.)⁴. De menționat faptul că un obiectiv esențial al activității cabinetului constituia colectarea folclorului prin intermediul unor chestionare (elaborate de etnomuzicologii și folcloriștii care activau acolo), în urma unor cercetări teoretice ale funcționalității și circulației fenomenelor folclorice, în scopul instruirii studenților în lucrul efectuat pe teren, în cadrul expedițiilor.

Astfel, una dintre lucrările metodice de înaltă ținută științifică, *Practica de colectare a folclorului* (1983), indispensabilă cursului universitar de *Creație populară muzicală moldovenească* (care prevedea efectuarea expedițiilor studențești de colectare a folclorului), a fost elaborată de colaboratorul cabinetului L. Lesnic (compartimentul *Obiceiurile calendaristice de iarnă*), filologul-folclorist A. Raevschi (compartimentul *Nunta*) și etnomuzicologul I. Mironenko (*Погребальный обряд* (Ritualuri funebre), în limba rusă). Lucrarea în cauză, cu un volum destul de impunător pentru o lucrare metodică (trei coli de autor), conține nu doar un larg spectru de întrebări inserate în chestionarele legate de fiecare etapă a ritualurilor date – spre exemplu, doar la etapele prenuptiale sunt propuse 53 de întrebări, la etapa nunții propriu-zise – circa 100 de întrebări, ci și o descriere succintă, dar cuprinzătoare, a acestora [18].

Sub auspiciile actualei CNCPPCI, instituție cu tradiții în domeniul creației populare ce își are începuturile în perioada interbelică⁵, au fost organizate

⁴ Între anii 2015–2019, arhiva de folclor AMTAP a constituit obiectul unui proiect științific de cercetare ce a inclus și elaborarea, și editarea unor registre digitale. În cadrul proiectului au fost publicate primele 5 volume ale acestora.

⁵ Conform paginii facebook a centrului, în 1934 la Chișinău este înființat Centrul Cultural, iar în anul 1940, după formarea RSS Moldovenești – Casa Centrală de Creație Populară în cadrul Direcției Arte de pe lângă Sovietul Comisarilor Norodnici. În iulie 1945, respectiva instituție trece în

numeroase expediții folclorice, efectuate sistematic, conduse de personalități care promovau metodologii științifice de colectare. Spre exemplu, culegerea *500 melodii de jocuri din Moldova* (1972), a fost alcătuită în baza fondurilor folclorice ale cabinetului de folclor al Casei Republicane a Creației Populare. După cum se menționează în introducerea acesteia, „O bună parte a culegerii o constituie materialele culese în expedițiile folclorice sub conducerea lui E. Macaleț (1958–1959), a Artistului Emerit al RSSM V. Momcev (1961–1963) și ale lui P. Stoianov (1964–1968), precum și înregistrările efectuate de către compozitorii N. Chiosa, V. Baronciuc, P. Șerban, de Artistul Poporului din RSSM, conducătorul artistic al ansamblului „Joc” – V. Curbet, de lăutarii Gh. Dânuș și D. Coman” [19, p. 3]. Această colecție a constituit un punct de reper în istoria colectării și publicării folclorului în republica noastră, în special, prin diversitatea genurilor instrumentale pe care le conține, precum și prin pașaportizarea destul de riguroasă a melodiilor.

O altă filieră a colectării folclorului după metode științifice – chestionare, anchete, experiment ș.a. a fost promovată, începând cu anul 1961, de către sectorul de folclor al Secției de etnografie și studiul artelor a Academiei de Științe a Moldovei, fapt confirmat și de cercetătorul N. Băieșu care arată că: „Pe o treaptă nouă, relativ avansată, au fost ridicate studiile etno-folclorice, inclusiv cele referitoare la românii din Transnistria, începând cu anii 1960. Cercetările de teren au devenit mai sistematice, fiind aplicate metode noi de imprimare a creațiilor populare, cu utilizarea mai pe larg a tehnicii moderne pe atunci (magnetofone portative, aparate de fotografiat)” [20, p. 110]. În cadrul acestei secții au activat personalități precum L. Berov, P. Stoianov, E. Junghietu, B. Cotlearov ș.a. care au adus o contribuție importantă în colectarea, publicarea și cercetarea științifică a folclorului din valea Nistrului și din întreaga republică.

subordinea Comitetului pentru instituțiile de culturalizare. În noiembrie 1947, în urma lichidării Caselor de creație populare județene, instituția este numită Casa Republicană a Creației Populare și din mai 1953 se află în subordinea Ministerului Culturii, din momentul înființării acesteia. Ulterior, Casa Republicană a Creației Populare a fost divizată în două instituții: Centrul Republican Științifico-Metodic de Creație Populară și Activitate Culturală și Cabinetul metodic republican. Din 1990, în Republica Moldova funcționează o singură instituție de profil – Centrul Național de Creație Populară, prin care se asigură îndrumarea metodologică de specialitate a tuturor formațiilor artistice de amatori, interpreților și creatorilor populari de la sate și orașe. În 2011, Centrul își schimbă denumirea în Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial.

CONCLUZII

Cercetarea din punctul de vedere al abordărilor științifice a colecțiilor de folclor din cele două perioade delimitate relevă faptul că activitatea de colectare a folclorului pe ambele maluri ale Nistrului a fost destul de fructuoasă, fiind efectuată după rigorile științifice specifice timpului. În raport cu prima perioadă (1920–1958) ce s-a caracterizat îndeosebi prin anvergura activităților de colectare, o mare parte fiind, din păcate, astăzi pierdută, în cea de-a doua perioadă constatăm o abordare științifică riguroasă a muncii de colectare și transcriere, prin documentare bazată pe anchete și chestionare, transcriere și publicare a colecțiilor, de către folcloriști, etnomuzicologi, compozitori etc. din cadrul universitar (actuala AMTAP), de la Academia de Științe, de la actualul CNCPPCI. Unul din cele mai palpabile rezultate a fost publicarea colecțiilor de folclor în care prevalează specia de cântec propriu-zis, inclusiv din valea Nistrului.

BIBLIOGRAFIE

1. Neniu C., Lebedeva E. Cântece poporane moldovenești. Tiraspol-Balta, 1935, 251 p.
2. Hîncu A., Bostan G., Cîrîmpei V. Din istoria folcloristicii, în: Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina. Chișinău: Știința, 1991, pp. 7-150.

Elena Pruteanu-Samburic. *Cuplu astral*, 2015, sculptură decorativă – lemn, metal, pictură, 70 × 80 × 13 cm.

3. Negru E. Perioada interbelică, în: Dragnev D., Jarcuțchi I., Chitoroagă I., Negru E. Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale). Chișinău: Civitas, 2001, pp. 157-189.
4. Ghilaș V. Preocupări folclorice în Basarabia, Bucovina și Transnistria, în: Arta muzicală a Moldovei. Istorie și modernitate. Chișinău: Grafema Libris, 2009, pp. 39-66.
5. Korchinskiy V. Moldavskie naigrishi i pesni. Moskva: Muzgiz, 1937. 36 p.
6. Cântese. Red. răsp. Vexler Gh., alc. și red. muz. Gherșfeld D., red. text. Cornfeld L. Tiraspol: Editura de stat a Moldovei, 1940, 161 p.
7. Lebedeva E. Moldavskie narodnye pesni. Moskva-Leningrad, 1951.
8. Smirnov D. Sobiratel'skaya rabota etnograficheskoy seksii gosudarstvennogo instituta muzykal'noy nauki (1921–1931), în: Nauchnyy al'manakh Traditsionnaya kul'tura, Tom 20, nr. 2, 2019, 131-141. [on-line] http://www.trad-culture.ru/sites/default/files/files_pdf/2019_TK2_Smirnov.pdf. (consultat: 06.04.2021).
9. Siminel I. Cântece moldovenești din Basarabia. Chișinău: „M.O. Imprimeriile Statului”, 1933. 30 p.
10. Bârcă, M. Popovici, V. Cântece basarabene, Chișinău: Atelierele grafice Emil Grabovschi, 1939. 36 p.
11. Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. [on-line] <https://academiaromana.ro/ief/ArhivaIEF/ArhivaIEF-Prezentare.pdf> (consultat: 15.01.2021).
12. Breazul G. Muzica românească de azi (V - Arhiva fonogramică), în: Muzica românească de azi. Cartea sindicatului artiștilor instrumentiști din România, red. prof. P. Nițulescu, București: Editura Marvan, 1940, pp. 369-411.
13. Ghilaș V. Creația artistică orală în viața familiei Dicescu, în: Akademos, nr. 1(52) 2019, Chișinău, 2019, pp. 115-120.
14. Ștefănuță P. Folclor și tradiții populare. Vol. I. Chișinău: Știința, 1991. 360 p.
15. Hropotinschi A., Ciuprina V. Capitole inedite din istoria culegerii și cercetării creației populare orale din Nistrenia, în: Literaturnoe Pridnestrovie, 2002, pp. 147-152.
16. Hîncu A., Bostan G., Cîrîmpei V. Din istoria folcloristicii. În: Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina. Chișinău: Știința, 1991, pp. 7-150.
17. Badrajan S. File din istoria etnomuzicologiei naționale în perioada postbelică, în: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.1(21). Chișinău: VALINEX SRL, 2014, pp. 188-191.
18. Lesnic L., Raevschi A., Mironenko I. Practica de colectare a folclorului. Lucrare metodică pentru cursul de Creație populară muzicală moldovenească. Chișinău: IPC „S. Lazo”, 1983. 49 p.
19. Stoianov P. 500 melodii de jocuri din Moldova. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1982. 392 p.
20. Băieșu N. Observații privind cultura populară a românilor de la est de Nistru, de Bug, din Nordul Caucazului, în: Akademos, nr. 2(13), 2009, pp. 104-112.